

# Bedrijfsbegeleiding Pluimvee structureren

## Software helpt HAO studenten

**Ir. P.A.M. Jacobs (docent Veehouderij)**

*HAS Den Bosch, Postbus 90108, 5200 MA Den Bosch*

*telefoon (073)692 36 00, fax 073 692 36 99*

*e-mail: P.Jacobs@HASDB.AGRO.NL*

Veel van de afgestudeerden uit het Hoger Agrarisch Onderwijs (HAO) zullen in hun dagelijks werk te maken hebben met bedrijfsbegeleiding. Enerzijds zijn er (steeds meer) HAO'ers die zelf een bedrijf overnemen of beginnen, anderzijds zijn veel van de banen voor deze categorie mensen gerelateerd aan een of andere vorm van bedrijfsbegeleiding. Om het proces van bedrijfsbegeleiding duidelijker te structureren zijn door het Samenwerkend Hoger Agrarisch Onderwijs (SHAQ) een aantal softwarepakketten met bijbehorend onderwijsmateriaal gemaakt. Deze pakketten bestaan al langer voor de bedrijfstakken Melkveehouderij en Zeugenhouderij. Op dit moment wordt de laatste hand gelegd aan een versie voor de Vleeskuikenhouderij.

### Inleiding

Voor de melkvee- en zeugenhouderij ligt de nadruk in het leren analyseren programma vooral op technische en economische kengetallen rond vruchtbaarheid. Bij deze programma's is de managementcyclus structureel in het programma ingebracht via de stappen: analyse, diagnose, advies en doorrekenen resultaat. Omdat er voor deze bedrijfstakken een simulatiemodel op dieren bedrijfsniveau beschikbaar is, is het mogelijk om studenten te confronteren met de consequenties van door hun gemaakte keuzen in de advisering. Ze krijgen via het programma te zien, wat het door hun gegeven advies aan saldo opbrengt. Daarbij is steeds uitgegaan van, door de makers van het programma, vooraf vastgestelde bedrijven met 'ingebakken' problemen. Het vleeskuikenhouderij programma richt zich vooral op algemene technische en economische kengetallen, en bestrijkt, door het ontbreken van een dier- en bedrijfssimulatie model, alleen de stappen analyse en diagnose.

### Werkwijze

Vanuit de bestaande programma's voor analyse van een zeugen- en een melkveebedrijf kwam het idee in de landelijke Vakgroep Veehouderij van het HAO om een soortgelijk programma ook te maken

voor de pluimveesector. Zoals gebruikelijk bij dit soort projecten, is er een werkgroep en een klankbordgroep opgezet. In de werkgroep zijn zoveel mogelijk de meest betrokken partijen, die op het werkgebied bedrijfsanalyse actief zijn, gevraagd om een bijdrage te leveren. De hoofdverantwoordelijkheid ligt bij het onderwijs. Verder hebben aan dit project meegewerkt: DLV team pluimveehouderij, vanwege hun praktische ervaring met het proces van bedrijfsanalyse; ATC, vanwege hun betrokkenheid bij het opstellen van het informatiemodel pluimvee en IKC pluimvee, vanwege hun kennis over rekenregels en kengetallen in de pluimveehouderij. Voor het programmeren is gebruik gemaakt van STOAS, sector integrale dienstverlening, vanwege hun eerdere ervaring met de zeugen- en melkvee-programma's.

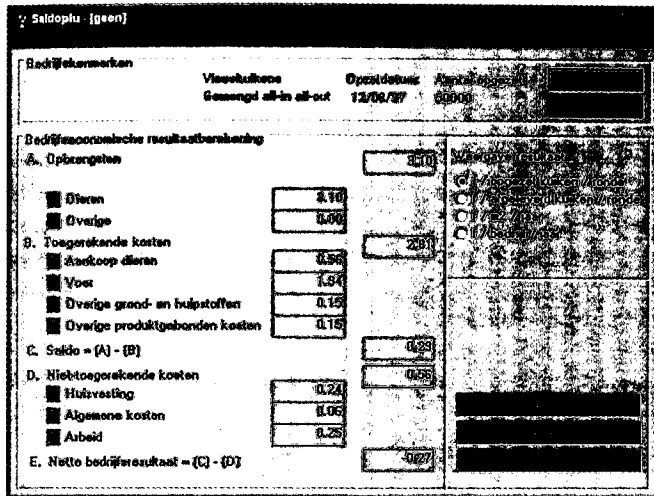
Omdat voor bedrijfsanalyse zowel technische als bedrijfseconomische kengetallen van belang zijn, is eerst gezocht naar een goed programma voor het invoeren van koppelgegevens. Dit zou dan moeten resulteren in een administratie op koppelniveau, waarbij zo min mogelijk invoergegevens ingebracht hoeven te worden. Een dergelijk programma was wel voorhanden, namelijk het STOAS-kostprijsberekeningsprogramma, maar dit voldeed niet meer aan de eisen van deze tijd ten aanzien van met name gebruiksvriendelijkheid en interface.

Daarom is gekozen voor het opnieuw opzetten van een saldoberekeningsprogramma vóórdat het eigenlijke analyse programma gemaakt werd. Dit is uitgevoerd voor de sectoren leghennenhouderij en vleeskuikenhouderij.

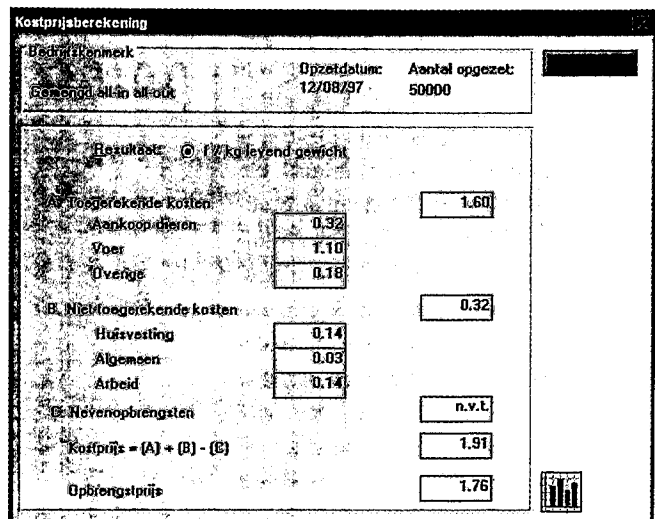
De output van dit nieuwe programma kan nu als invoer voor het eigenlijke bedrijfsanalyse gedeelte gebruikt worden. Vanwege beperkingen in budget en tijd is gekozen om het analyse gedeelte alleen maar toe te passen op de sector vleeskuikenhouderij en daarbij specifiek voor het bedrijfssysteem all-in all-out, dus zonder tussentijds uitladen van de vleeskuikens. Dit leek toen een toekomstbestendige keuze te zijn omdat er op dat moment sprake was van een uitbraak van NCD (Vogelpest) die strenge hygiëne maatregelen met zich mee bracht en ook het alom gebruikte systeem van uitladen ter discussie stelde. Nu de NCD-uitbraak ten einde is, is echter het grootste gedeelte van de bedrijven weer terug op het oude systeem van uitladen. Het programma geldt vanuit de optiek van de praktijk voor het 'verkeerde' systeem. Voor studenten zal dit in principe niets uitmaken, maar voor andere gebruikers wel.

### Resultaat

De activiteiten van de werkgroep hebben twee programma's opgeleverd namelijk een saldoberekeningsprogramma en een analyse programma. Het eerste programma is noodzakelijk om het analyse programma te kunnen gebruiken. Beide programma's zijn zoveel mogelijk naar de maatstaven van deze tijd opgezet. Ze werken onder Windows 3.X en hebben een beperkte boomstructuur (weinig 'lagen' in het programma). Tevens is er aanvullend materiaal voor het HAO-onderwijs ontwikkeld, bestaande uit een gebruikershandleiding en suggesties voor gebruik in het onderwijs. Overigens is de opzet van de programma's



Figuur 1 – Hoofdscherm van het saldoberekeningsprogramma



Figuur 2 – Kostprijsberekening

zodanig, dat ook een betrekkelijke leek op computergebied nog vlot met de software overweg kan. Voor het onderwijs betekent dit, dat studenten min of meer zelfstandig met gebruik van de handleiding het pakket kunnen gebruiken. De gebruiker krijgt na de gebruikelijke openingsvragen, een scherm te zien dat er uitziet als figuur 1.

Zoals te zien is, geeft dit scherm alle benodigde informatie voor berekening van het saldo beknopt weer. Hoewel het programma er niet speciaal voor is ontworpen, biedt het wel een beknopte mogelijkheid om vanaf het saldo ook door te rekenen naar de kostprijs. Deze kostprijs kan vanuit het hoofdscherm in een apart scherm worden opgeroepen (figuur 2). Tevens kan er een zogenaamde gevoeligheidsanalyse vanuit het hoofdscherm op het saldo worden losgelaten (figuur 3). Met deze analyse wordt

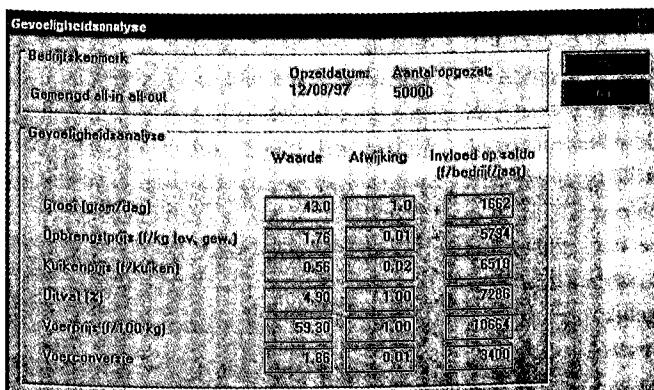
duidelijk wat een wijziging van de uitgangspunten voor invloed heeft op dit saldo. Naast kostprijsberekening en gevoeligheidsanalyse is er tevens de mogelijkheid om de standaardoverzichten zoals door het ATC vastgelegd in 'Uniformeringsafspraken Pluimveehouderij' te bekijken (figuur 4).

De benodigde rekenregels en kengetallen voor saldoberekening, kostprijsberekening, standaardoverzichten en gevoeligheidsanalyse zijn steeds afgestemd met IKC en ATC. Daarvoor is gebruik gemaakt van de al vastgelegde gegevens uit het Informatiemodel en gegevens uit GRAS(Geüniformeerd Rekenschema Agrarische Sector). De tot nu toe beschreven schermen en het bijbehorende programma hebben steeds alleen tot doel om de mogelijkheid te bieden tot het opzetten van een analyse programma op bedrijfsniveau voor de pluim-

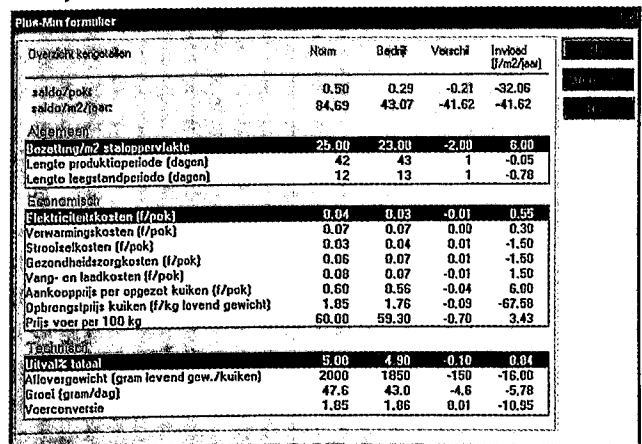
veehouderij. De opzet van dit tweede deel van het programma is toegesneden op een situatie van bedrijfsanalyse. Omdat er door het ontbreken van een bedrijfssimulatie model voor de pluimveehouderij geen mogelijkheid bestond om bepaalde adviezen zowel bedrijfstechnisch als bedrijfseconomisch op hun consequenties door te rekenen, is de bedrijfsanalyse cyclus hier beperkt gebleven. De stappen die in het pakket terugkomen zijn de volgende:

1. Keuze van een referentie. De gebruiker is volledig vrij in het kiezen van een referentie bedrijf. De te gebruiken bedrijven zijn in principe alleen maar aan te maken met het eerste deel van het pakket, het saldoprogramma. Dit geldt zowel voor het te analyseren bedrijf als voor het bedrijf dat als referentiekader of als norm wordt gebruikt.

Figuur 3 – Gevoeligheidsanalyse



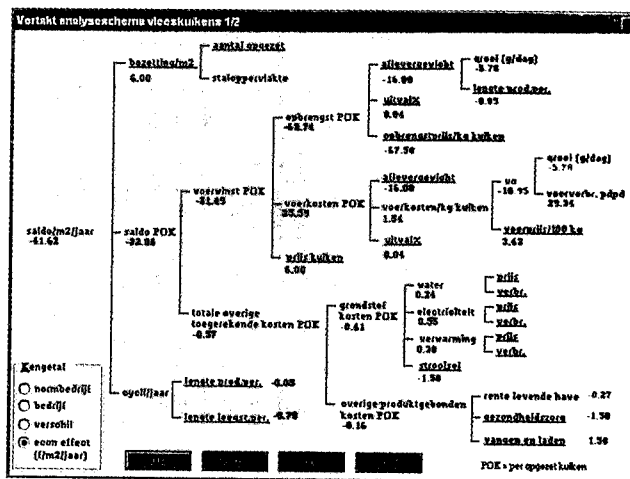
Figuur 4 – Vergelijking van referentiebedrijf en te analyseren bedrijf



2. Opsporen van sterke en van zwakke kengetallen. De gebruiker kan zien wat de sterke dan wel zwakke kengetallen van een bepaald bedrijf zijn. Daarbij is gebruik gemaakt van de methodiek die door de DLV wordt gebruikt in de praktijk, het zogenaamde plus/min formulier. Daarbij is achtereenvolgens te zien: het betreffende kengetal van de gekozen referentie, het kengetal van het te analyseren bedrijf, de afwijking ten opzichte van de norm en de invloed van deze afwijking op het saldo in gulden per m<sup>2</sup> per jaar. In figuur 5 is een voorbeeld opgenomen.

3. Een analyseschema (figuur 5). Dit schema laat grafisch of in tabelvorm de samenhang zien tussen de gebruikte kengetallen. Via een soort boomdiagram is na te gaan waar afwijkingen vandaan komen, uitgaande van meer geaggregeerde kengetallen en komende tot meer enkelvoudige kengetallen.
4. Een checklist. Deze lijst geeft per kengetal, waarbij een afwijking optreedt de meest voor de hand liggende aandachtspunten voor de verklaring van de verschillen in die kengetallen.
5. Oefeningen. Speciaal voor het onderwijs zijn er nog een tweetal zogenaamde 'oefeningen' toegevoegd. Dit is allereerst de oefening 'invloed kengetal op saldo'. Hierin kan de gebruiker zelf aangeven welke financiële invloed een bepaalde, door de gebruiker in te stellen, afwijking van een kengetal heeft op het saldo. Aangezien het een oefening is, wordt er door het programma ook aangegeven in hoeverre de gebruiker de werkelijke invloed goed heeft ingeschat middels het berekenen van een score voor deze oefening. Het doel van deze oefening is om de gebruiker enig gevoel te geven voor de orde van grootte van een bepaalde afwijking op het saldo.

De tweede oefening die is opgenomen laat de gebruiker de beginfasen van het proces van bedrijfsanalyse doorlopen. Deze oefening heet dan ook 'analyse en diagnose'. In de oefening worden deze twee stappen doorlopen waarna er weer een score voor de mate van goed inschatten wordt berekend door het programma. In de stap analyse moet de gebruiker aangeven welke afwijkende kengetallen de hoogste invloed hebben op het saldo per m<sup>2</sup> per jaar. Deze



Figuur 5 – Analyseschema: van hoge aggregatie naar enkelvoudige kengetallen

kengetallen zullen bij een bedrijfsanalyse waarschijnlijk als eerste gekozen worden om verder aandacht aan te besteden. De diagnose stap is het aangeven welke factoren er zijn die kunnen dienen als verklaring van de afwijking van de eerder gekozen kengetallen. Met deze stap wordt de gebruiker gedwongen na te denken over welke verklarende factoren er zijn. Het programma kan niet verder gaan dan de bovengenoemde twee stappen, omdat er uitgegaan is van werkelijke bedrijven en niet van bedrijven die bij het programma bekend zijn. Het programma kan zodoende niet controleren in hoeverre de gesuggereerde verklaringen voor afwijkingen ook werkelijk in de cijfers van het bedrijf een rol spelen. Daarmee houdt het software-matige deel van het pakket op. De studenten zouden met de gevonden 'verklaringen' uiteraard in gesprek kunnen gaan met de ondernemers van de bedrijven wiens cijfers zij bestuderen.

### Ervaringen met gebruik in het onderwijs

Hoewel het programma nog niet zo lang in gebruik is en het aantal student-gebruikers niet erg hoog ligt, kan gesteld worden dat de ervaringen in het onderwijs tot nu toe positief zijn. Het saldoberekeningsprogramma biedt op een snelle manier inzicht in de opbouw van het saldo van een koppel en is geschikt voor het snel doorrekenen van alternatieven. Het blijkt ook dat studenten met de hulp van een dergelijk software-pakket meer gestructureerd met het hele proces van bedrijfsanalyse omgaan. Of het pakket

ook in de praktijk waardevol is of kan zijn, moet de toekomst uitmaken.

### Discussie

Het maken van een software-pakket vergt veel benodigde informatie vooraf over rekenregels en kengetallen.

Als er een bedrijfsmodel pluimvee was geweest, was het mogelijk geweest om ook in het programma adviezen te geven en de consequenties van deze adviezen door te rekenen. Daarbij vervalt dan meteen de mogelijkheid om de cijfers van werkelijke bedrijven in het programma in te brengen als gegevens. Dit laatste heeft met name voor studenten toch ook veel aantrekkingskracht.

Gemaakte keuzen over beperkingen van het leren analyseren programma zouden achteraf anders zijn gemaakt. Nu de NCD-uitbraak ten einde is, is het grootste gedeelte van de bedrijven weer terug op het oude systeem van uitladen. Het programma geldt vanuit de optiek van de praktijk voor het 'verkeerde' systeem. Voor studenten zal dit in principe niets uitmaken, maar voor andere gebruikers wel.

Het pakket is een goede start, maar nog niet volledig omdat er een aantal sectoren of bedrijfssystemen niet in voorkomen. Dit is voor het onderwijs niet zo'n groot bezwaar. Andere gebruikers zullen dit misschien anders inschatten. Wellicht dat er een externe financier is die bereid is om de kosten van het aanpassen van het pakket te betalen? @